

STUDIJŲ DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
Etnolingvistikos įvadas	

Dėstytojas / a (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis (-i): prof. dr. Kristina Rutkovska Kitas / a (-i): dr. Monika Haber	Filologijos fakultetas Polonistikos centras

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji pakopa	Pasirenkamasis

Igyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba (-os)
Auditorinė ir savarankiškas darbas	Rudens	Lietuvių

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai:	Gretutiniai reikalavimai (jei yra):

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
5	130	32	98

Dalyko (modulio) tikslas		
Tikslingai ugdomi studento gebėjimai įžvelgti kalbos ir kultūros sąsajas, kalbos priklausomumą nuo supančio socialinio ir gamtinio pasaulio, atskleisti kalboje įtvirtintų stereotipų poveikį žmogui savimonei, analizuoti ir kritiškai įvertinti įvairių diskursų teikiamą informaciją apie pasaulį ir atskleisti jos sąlygotumą; analizuojant įvairius tekstus (tautosakinius, literatūrinius, publicistinius, mokslo populiarinamuosius ir kt.) ugdomas kultūrinio konteksto išmanymas, tarpdisciplininė kompetencija, analitinio ir kritinio mąstymo, bendravimo ir bendradarbiavimo, darbo individualiai ir grupėmis, kokybės siekio ir mokėjimo mokytis gebėjimai.		
Dalyko (modulio) studijų rezultatai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
Studentai gebės apibrėžti kalbos pasaulėvaizdžio sampratą, supras kalbos ir kultūros, kalbos ir pasaulio santykį, kalbos reikšmę suvokiant ir vertinant dabarties visuomenę	Interaktyvios paskaitos (probleminis dėstymas) su vaizdinės medžiagos demonstravimu, grupės diskusija, minčių lietus.	Taikomas kaupiamasis vertinimas (Ugdomasis vertinimas ir Apibendrinamasis vertinimas).
Studentai gebės interpretuoti, vertinti žodyną, įvairių diskursų medžiagą ir apklausų anketas rekonstruojant	Pasirinktam konceptui surinktos medžiagos komentavimas per seminarus, grupės diskusija, minčių	Ugdomasis vertinimas: pasirengimas seminarams, diskusijos per seminarus, konceptų dalių analizė.

koncepto struktūrą, nustatant jo bazinius sindromus ir profilius.	lietus, rengiamų konceptų pristatymas atskiromis dalimis.	
Studentai mokės naudotis kognityvinės definicijos metodu kaip vertinimo įrankiu ir kaip informacijos šaltiniu apie tam tikros kalbinės- kultūrinės bendruomenės vertybes.	Tekstų analizė, grupės projektas, kolegų darbų aptarimas.	Apibendrinamasis vertinimas: koncepto analizė, rašto darbas.
Studentai gebės apibūdinti kultūros ir žodžio dermę, atlikti kultūros reiškinių analizę, juos vertinti.	Kultūros tekstų analizė, grupės projektas, kolegų darbų aptarimas.	Apibendrinamasis vertinimas: koncepto analizė, rašto darbas.

Studentai sustiprins mokslinės medžiagos rinkimo, analitinio darbo, akademinio rašymo, viešo kalbėjimo, darbo grupėse įgūdžius.	Savo išvalgų pristatymas, grupės diskusija, grupinis darbas.	Koncepto analizės pristatymas, rašto darbas.
---	--	--

Temos	Kontaktinio darbo valandos							Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Savarankiškai atliekamos užduotys
1. Kalba ir kultūra. Pagrindinės sąvokos ir tyrimų kryptys: etnolingvistika, kultūrinė lingvistika ir antropologinė lingvistika. Susijusios disciplinos: sociolingvistika, psicholingvistika, komunikacijos studijos. Etnolingvistikos objektas – kalbos ir kultūros sąsajos – kalbos vaidmuo pažinant ir įprasminant pasaulį, formuojant pasaulėvaizdį, mąstymo būdus bei tapatybę. Kalba ir kultūrinė atmintis.	2		2				4	5	Mokslinės literatūros skaitymas ir aptarimas (Bartmiński, 2012: 10–28; Gudavičius, 2009: 8–28); diskusija pasirinkta tema, pvz.: 1) „Tas pats pasaulis ar tik ta pati kalba? Apie žodžius, kurie formuoja tikrovę“ 2) „Bendras pasaulis ar bendras žodynas?“
2. Etnolingvistikos ištakos: nuo klasikinės Vilhelmo fon Humbolto kalbinio reliatyvizmo teorijos, amerikiečių antropologų ir lingvistų (Franzo Boaso, Edvardo Sapiro, Benjamino Lee Whorfo) požiūrių į kalbą iki kultūrinės ir socialinės komunikacijos tyrimų. Bendravimo etnografijos (Dell Hymes) samprata – kalba kaip kultūrinėje praktikoje įsišaknijęs socialinis veiksmas ir socialinės tapatybės žymuo. Kalbos kodai (Basil Bernstein) ir jų ryšys su socialine klase, švietimo sistema bei kultūriniu kapitalu. Kalbos ir kultūros sąsajos šiuolaikiniame skaitmeniniame kontekste.	2		2				4	5	Mokslinės literatūros skaitymas ir aptarimas (Gudavičius, 2009: 38–52; Bernstein, 1986: 1–35), diskusija pasirinkta tema, pvz.: 1) „Skirtingos kalbos – skirtingos tikrovės?“ 2) „Humboldt vs. Hymes: ar kalba pirmiausia formuoja pasaulį – ar socialinius ryšius?“
3. Slavų etnolingvistikos kryptys ir idėjiniai centrai – lenkų, rusų ir čekų etnolingvistikos mokyklos. Kalbos tyrimai liaudies kultūros, folkloro, mitologijos ir tautinio mentaliteto kontekste. Lenkų kognityvinės etnolingvistikos mokykla (Jerzy Bartmiński): leksikos analizė kultūrinių vertybių kontekste – „Stereotipų ir liaudies simbolių žodynas“. Rusų semiotinė etnolingvistinė mokykla (Nikita Iljičius Tolstojus, Vladimiras Toporovas): kalba kaip simbolinių kodų sistema, grindžiama mitine sąmone, apeigomis ir sakraliniais tektais. Čekų etnolingvistika ir jos sąsajos su semiotika bei kultūrine antropologija. Kultūrinis kontekstas kaip kalbos reikšmių formavimosi pagrindas. Kalbos ir vertybių laukai, leksiniai stereotipai, kultūriniai konceptai.	4		2				6	15	Susipažinimas su „Stereotipų ir liaudies simbolių žodynas“ (red. Jerzy Bartmiński) ir „Slavjanskije drevnosti“ žodininiais straipsniais, jų analizė ir taikomų metodų aptarimas.
4. Šiuolaikiniai etnolingvistikos tyrimai. Kalba, atmintis ir kultūriniai kraštovaizdžiai. Kalbos ir kultūros santykis XXI a. kontekste. Onomastikos analizė – vardų, vietovardžių, pravarų tyrimai istoriniame ir kultūriniame kontekstuose. Tarminiai tekstai – gyvi kalbinės pasaulėžiūros dokumentai. Tarminė frazeologija kaip tradicinio mąstymo ir santykio su aplinka paveldas. Žodinė istorija, gyvoji atmintis ir jų tyrimai slavų ir Baltijos šalyse.	2		4				6	15	Mokslinės literatūros skaitymas ir aptarimas (Bartmiński, 2007: 193–215; Tolstaja, 1999: 15–36); diskusija tema: „Kalbiniai kraštovaizdžiai – gyva kultūros atmintis ar tik fonas kasdienybei?“

5. Kultūrinių konceptų sąvoka. Konceptai kaip kolektyvinio mąstymo, vertybinių nuostatų ir pasaulėvaizdžio modeliai. Konceptų etnolingvistikos analizės principai ir metodai (S-A-T – kalbos sisteminių duomenų, surinktų anketavimo būdu ir tekstinių duomenų analizė).	2		4				6	25	Mokslinės literatūros skaitymas ir aptarimas (Wierzbicka, 1997: 3–26; Assmann, 2014: 23–39; Bartmiński 2007: 133–157, Gudavičius 2009: 38–52); Praktinė užduotis: pasirinkto kultūrinio koncepto atkūrimas (aprašymas) remiantis vieno tipo duomenimis.
6. Kalba, kultūra ir galia: šiuolaikiniai etnolingvistikos tyrimų iššūkiai. Kalbos vaidmuo krizių – karo, migracijos, karo grėsmės – laikotarpiams. Skaitmeninė kalba: emodžiai, memai, šenktoformos ir jų kultūrinė analizė. Kalbinis ir kultūrinis šališkumas dirbtinio intelekto sistemose (AI, ChatGPT ir kt.). Pasaulėvaizdžių sandūros viešajame diskurse. Konceptų konfliktai politinėje ir žiniasklaidos kalboje. Kalbinės ir kultūrinės transformacijos globalizacijos ir migracijos kontekstuose. Leksinis stereotipas kaip ideologinės komunikacijos dalis.	4						4	10	Mokslinės literatūros skaitymas ir aptarimas (Kłosinska, 2012: 103–125; Wodak, 2015: 17–39; Zuboff, 2019: 237–256); Kūrybinis darbas: 1) Koncepto žemėlapis (kaip vienas konceptas (pvz. <i>laisvė</i>) skamba skirtinguose diskursuose: politiniame, žiniasklaidos, socialinių tinklų, propagandiniame, AI apdorojime ir kt.). 2) „Konceptų karas“ – simuliacinė diskusija.
7. Pasirengimas atsiskaitymams. Koncepto pasirinkimas. Duomenų rinkimas (sisteminiai, anketiniai, tekstiniai šaltiniai). Etapinis koncepto struktūros atkūrimas. Kultūrinės prasmės identifikavimas. Pasaulėvaizdžio elementų atpažinimas. Diskurso aplinkos ir semantinių poslinkių nagrinėjimas. Aprašo rengimas. Viešas pristatymas.			2				2	23	Studentų grupių parengtų kūrybinių rašto darbų pristatymas.
Iš viso	16		16				32	98	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Taikomas kaupiamasis vertinimas. Ugdomasis vertinimas: 1. Pasirengimas seminarams, diskusijos per seminarus.	20 %	Visą semestrą	2 balai: jei studentas sugeba pritaikyti teorinę medžiagą konkrečiam objektui aptarti, ją interpretuoti, vartoja ir gali paaiškinti etnolingvistikos sąvokas, geba laisvai diskutuoti seminaro tema, teikti savo idėjas, lyginti kelių mokyklų ir teoretikų teiginius. 1 balas: jei studentas bando pritaikyti teorinę medžiagą konkrečiam objektui aptarti, vartoja etnolingvistikos sąvokas, bet negali jų paaiškinti, negali laisvai diskutuoti seminaro tema, sunkiai palygina kelių mokyklų ir teoretikų teiginius.
2. Atskirų konceptų dalių analizė ir jos pristatymas, kolegų atliktos analizės vertinimas, dalyvavimas diskusijose.	30 %	Visą semestrą	3 balai: jei studentas koncepto atskiras dalis parengia tinkamai ir per seminarus pristato sklandžiai, aiškiai, įdomiai, įtraukia auditoriją; aktyviai dalyvauja diskusijose per kolegų pristatymų aptarimą. 2 balai: jei studentas koncepto atskiras dalis parengia iš esmės tinkamai, bet kiek per lakoniškai, per seminarus pristato sklandžiai, aiškiai, bet neįtraukia auditorijos; dalyvauja diskusijose per kolegų pristatymų aptarimą. 1 balas: jei studento koncepto atskirų dalių parengimas nepakankamai išplėtotas, pristatymams trūksta sklandumo, aiškumo, neįtraukiama auditorija; pasyviai dalyvaujama diskusijose per kolegų pristatymų aptarimą
Apibendrinamasis vertinimas: grupinis rašto darbas – koncepto analizė.	50 %	Egzaminų sesija	Darbo apimtis apie 20 000 ženklių su tarpais. Darbas vertinamas 5 balais, jeigu studentai išsamiai atlieka pasirinkto koncepto analizę, susieja ją su bendru kultūros kontekstu, ir apibendrinami pademonstruoja teorijos išmanymą. Darbas vertinamas 4 balais, jei studentai atlieka neišsamią pasirinkto koncepto analizę, iš dalies ją susieja su kultūriniu kontekstu ir pademonstruoja teorijos išmanymą. Darbas vertinamas vidutiniškai 3 balais, jei konceptas analizuojamas padrikai, bet išmanomas bendras kontekstas ir teoriniai pagrindai. Darbas vertinamas 2 balais, jeigu analizė padrika, neįtraukiama kultūrinių ir teorinių kontekstų.

			Darbas vertinamas 1 balu, jei yra pateiktas tik menkas bandymas atlikti užduotį. Darbas vertinamas 0 balų, jei jis neatitinka jokių išvardytų reikalavimų arba yra tiesiog nepateiktas.
--	--	--	---

Autorius (-iai)	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidykla ar internetinė nuoroda
Privaloma literatūra				
Assmann A.	2014	Między historią a pamięcią		Warszawa: Wydawnictwo UW
Bartmiński J.	2012	Aspects of Cognitive Ethnolinguistics		London: Equinox Publishing
Bartmiński J.	2007	Językowe podstawy obrazu świata		Lublin: Wydawnictwo UMCS
Bogdzevič-Haber M.	2020	PYKČIO, BAIMĖS ir GĖDOS jausmai lietuvių kalboje iš kognityvinės ir kultūrinės perspektyvos. Daktaro disertacija		https://epublications.vu.lt
Gudavičius A.	2009	Etnolingvistika: (tauta kalboje)		Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla
Rutkovska K.	2016	NAMŲ konceptas lietuvių kalboje ir kultūroje	Elektroniniai mokslo vartai	https://www.ateitis.net
Wierzbicka A.	1997	Understanding Cultures through Their Key Words		Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese Oxford Academic
Papildoma literatūra				
Bartmiński J.	1996–2012	Słownik stereotypów i symboli ludowych	1 t.	Lublin: Wydawnictwo UMCS
Bernstein B.	1986	Kody i ich odmiany, kształcenie i proces reprodukcji kulturalnej	Przegląd Socjologiczny 34/1	Przegląd Socjologiczny
Bugienė L.	2019	Pokario Vilnius jo gyventojų akimis	Literatūra ir menas	https://pokariovilnius.lti.lt/
Kłosińska K. (red.)	2012	Wartości w językowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów	1–5 t.	Lublin: Wydawnictwo UMCS
Rutkovska K. (red.)	2023	Kultūrinės lingvistikos seminaras		http://www.kulturinelingvistika.flf.vu.lt/lt/pagrind
Tolstoj N. I.	1995–2000	Slavjanskije drevnosti	1–5 t.	Maskva: Indrik
Stundžienė B. (red.)	2012	Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti		Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Wodak R.	2015	The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean		(PDF) The Politics of Fear. What Right-Wing Populist Discourses Mean
Zuboff Sh.	2019	The Age of Surveillance Capitalism		The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power
Толстая Н.	1999	Язык и народная культура		Язык и народная культура : Очерки по слав. мифологии и этнолингвистике (1995) (5-85759-015-9 (В пер.)) — Толстой Н.И. — читать книгу онлайн НЭБ [000199_000009_001706114]

Atnaujinta: 2025-03-27

